

Kulturhistorisk rapport

Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Vidalsvej, Svenstrup
To langhuse fra yngre bronzealder/
ældre jernalder

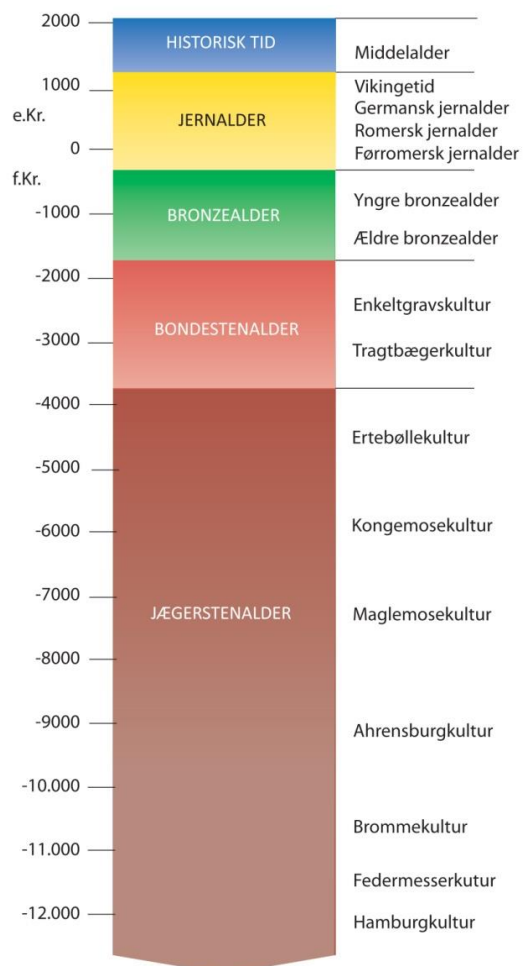
J.nr. ÅHM 6901

Udgravning april 2018.

Rapport udfærdiget af: Museumsinspektør Lone Andersen

Indholdsfortegnelse

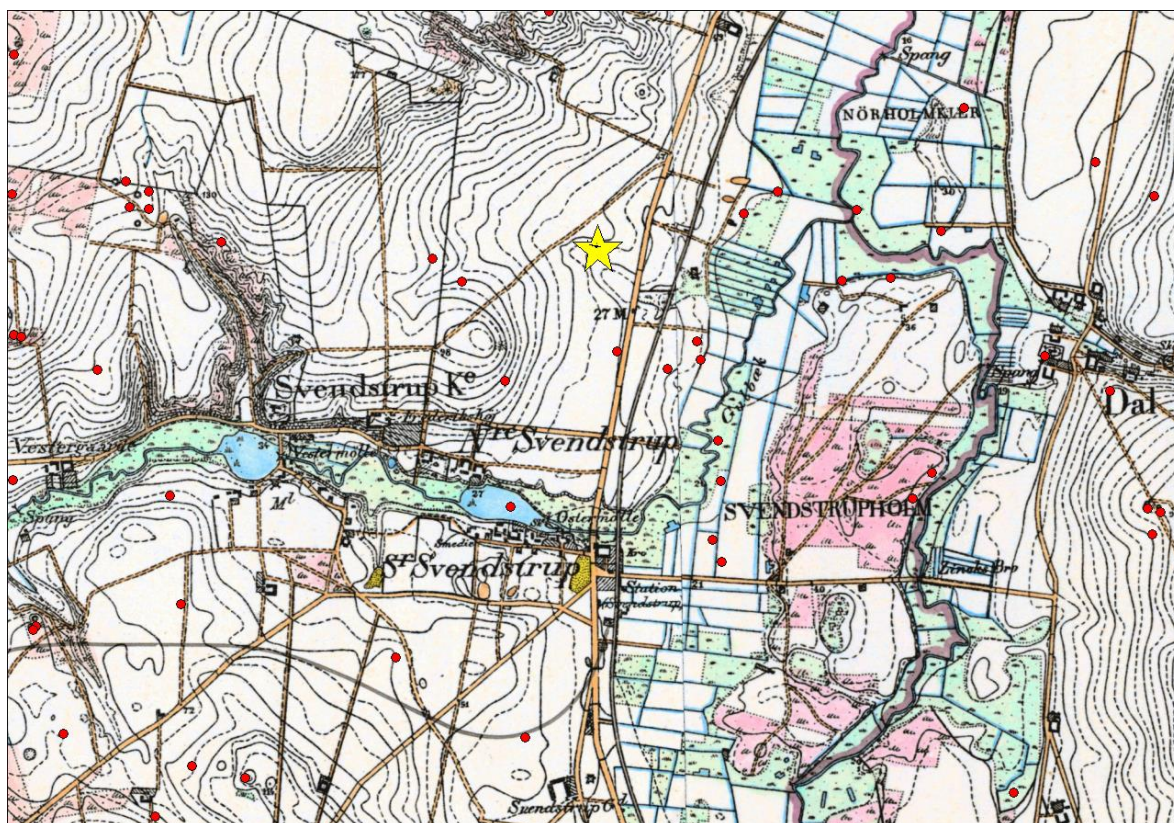
Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden.....	3
Undersøgelsens resultater.....	4
Sammenfatning og perspektivering.....	8
Hvis du vil vide mere	8
Udgravningsdata.....	9

Indledning

Med baggrund i en større arkæologisk forundersøgelse blev sporadiske dele af en bosættelse fra bronzealderens sene del og ældre jernalders første del, kaldet førromersk jernalder undersøgt. Bopladsen består dels af to langhuse, enkelte gruber og spredte småanlæg indenfor et mindre areal.

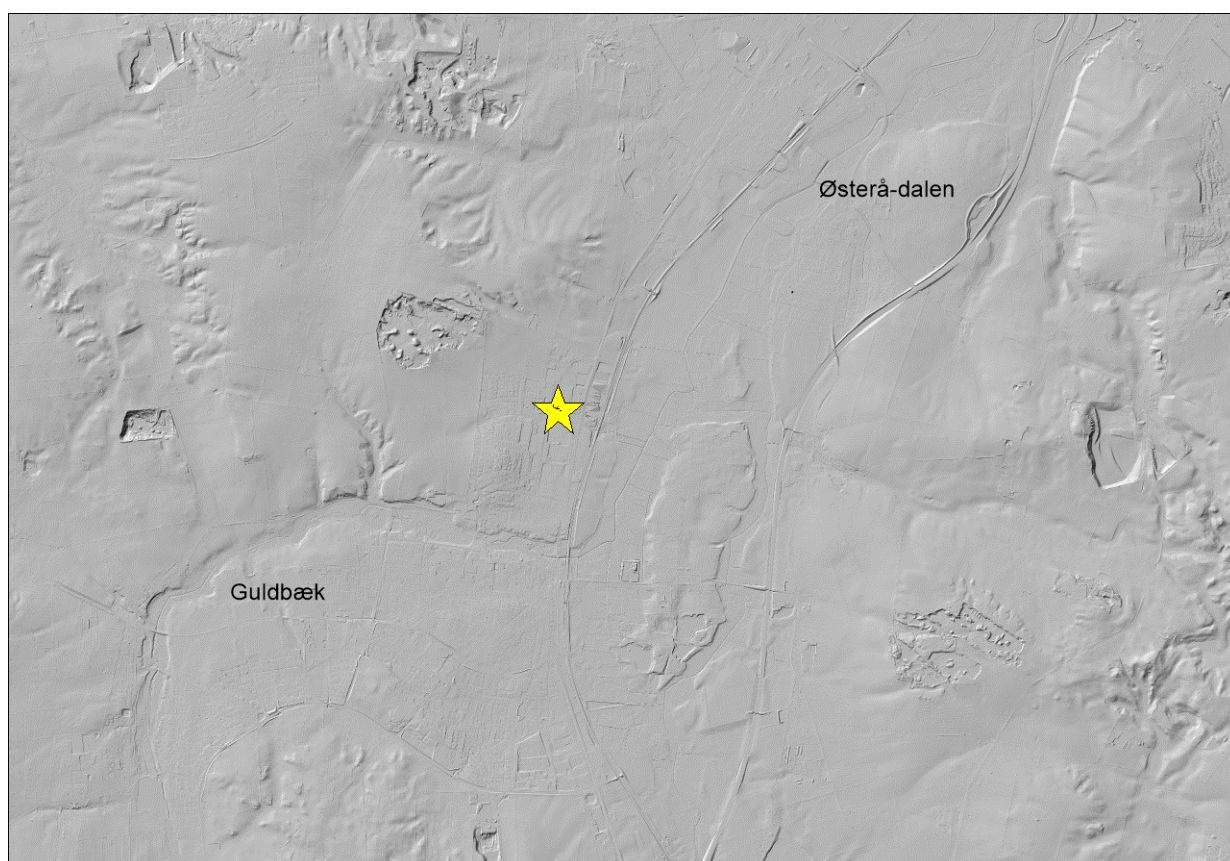
Egnen omkring Svenstrup været befolket lige siden stenalderen. Vi kender således i dag en bred vifte af fortidsminder spredt rundt om og i den fossile ådal, som byen ligger ved og som vandløbene Guldbæk og Østerå udmunder. Nogle er endnu synlige, som eksempelvis gravhøjene - andre findes under mulden, men er igennem tiden blevet observeret og registreret. Registreringerne i området har været alt fra bopladsspor, over enkeltfundne oldsager til skaldynger. Bebyggelsen ved Vidalsvej har ligget på et lille fremspring i ådalens kant og har således fremstået som et plateau med fald både mod nord, øst og syd. Sammen med de øvrige registreringer i området føjer denne udgravning nye detaljer til vor viden om de tidlige beboeres hjem og dagligdag.

Figur 1 Undersøgelsesområdet samt arkæologiske fund og indberetninger i nærheden. Denne udgravnings topografiske placering er markeret med gul stjerne. Kortet er fra 1800-tallets sidste halvdel. © Kort og matrikelstyrelsen.

Undersøgelsens baggrund

Det berørte areal var udlagt til byggemodning i forbindelse med etablering af erhvervsgrunde og en forudgående forundersøgelse af arealet afslørede en forhistorisk bebyggelse i udstykningens sydlige dele. Området omkring Svenstrup har de seneste år frembudt flere spor efter bebyggelse fra bronzealder og ældre jernalder og herværende undersøgelse kan til fulde indpasses i områdets overordnede bebyggelsesmønster.

Figur 2 Et såkaldt reliefkort, der afspejler de landskabsmæssige forhold ved Svenstrup. Udgravningsområdet er markeret med gul stjerne. Bebyggelsens placering har været optimal i forhold til de datidige vandveje, der var udgjort af Guldbækken og Østerådalens forløb. © COWI

Lokalområdet i oldtiden

De senere år er der i forbindelse med navnlig kommunal udstykning undersøgt bebyggelser fra bronzealder og de første dele af den ældre jernalder i Svenstrup-området. Der er oftest tale om småbebyggelser udgjort af et par gårde, der jævnligt er flyttet til nye områder på stedet i takt med udpining af jorden. Hvorvidt

bebyggelserne har bestået af en, to eller evt. flere samtidige gårde kan som oftest ikke afgøres. Egentlige landsbyer opstår først i begyndelsen af ældre jernalder.

De flade plateauer nord og syd for Guldbækken har været ideelle til selve bebyggelserne og de små, omgivende marklodder, mens de tilstødende engarealer ned mod ådalen har sikret græsning for gårdenes kvæg. Jagt og fiskeri ved man har til alle tider bidraget til oldtidens erhvervsgrundlag, men på grund af de lokale geologiske forhold er knoglematerialer fra forhistorien, som oftest, ikke bevaret i dette område.

Undersøgelsens resultater

Forhistoriens huse betegnes ofte som langhuse, hvilket kan være misvisende i forbindelse med de to udgravede huse ved Vidalsvej, hvor husene næppe har haft en længde over 15 meter. Husene har fremstået som 5 x 15 meter store, næsten øst/vest-orienterede konstruktioner udelukkende dokumenteret ved nedgravningerne efter de tagbærende stolper. I begge tilfælde er der tale om såkaldt tre-skibede huse, det vil sige en konstruktion, hvor husets tag er båret oppe af to rækker stolper.

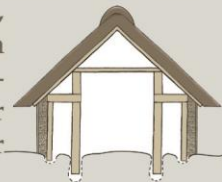

Figur 3. Profil af nedgravningen efter en tagbærende stolpe i et af husene. Det gør ikke meget væsen af sig og siger derfor noget om den ringe bevaringsgrad på stedet.

I tilknytning til husene fandtes en håndfuld gruber af forskellig slags. Disse tolkes oftest som en slags primitive jordovne eventuelt fremkommet i forbindelse med madlavning, men kan have mange andre funktioner. De forekommer gerne i stort tal på bopladser fra bronze- og jernalderen.

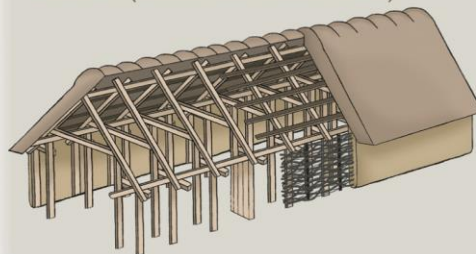
Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustyppen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejdsrum og til opbevaring. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

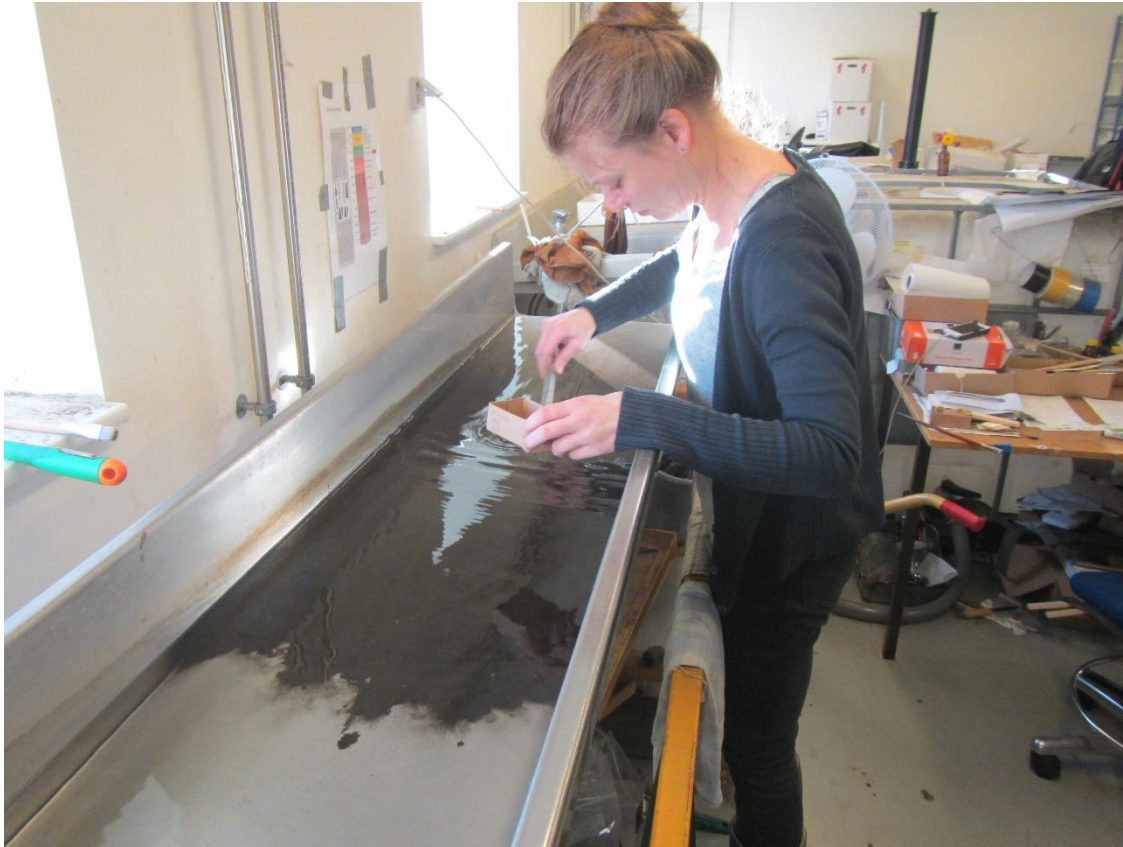

Figur 3 En af de undersøgte ild- og kogestensgruber ved Svenstrup (øverst) samt en skitse over opbygningen af en kogestensgrube (til højre).

Vidalvejens huse er relativt dårligt bevarede. Der er ingen spor efter væg- eller indgangsstolper og oplysninger om boligens indretning såsom staldkonstruktioner, ildsted eller ruminddeling er heller ikke bevaret til i dag. Alligevel er det normal arkæologisk praksis at udtage prøvemateriale, hvor det kan lade sig gøre med henblik på at tvinge så megen information ud af det udgravede. I dette tilfælde hjemtoges jordprøver fra udvalgte tagbærende stolpers nedgravninger.

Meningen er, at jordprøverne skal *floter*s. Ved en flotering hældes jordprøven i vand, hvorved det organiske materiale, såsom forkullede plantedele og trækul vil flyde ovenpå, mens sten, sand og ler vil synke til bunds. Det opsamlede materiale kan herefter underkastes forskellige naturvidenskabelige analyse såsom træ- og pollenanalyse, men kan ikke mindst bruges til at tidsbestemme huse, brønde gruber osv.

Figur 5. En fyldprøve med jord er hældt i et floteringsapparat, der gennemrisles af vand. Det organiske materiale, der ikke synker til bunds, lægges til side til videre undersøgelser.

Dette foregår ved at foretage en såkaldt Kulstof-14- analyse, der gør det muligt at fastsætte en datering af en bygning eller en genstand indenfor en given tidsramme. I forbindelse med datering af eksempelvis huskonstruktioner bliver det muligt for arkæologerne at kombinere hustyper med dateringer og således få et overblik over, hvorledes byggeskikkene fra egn til egn udvikler sig op gennem tid.

Nordjyllands
Historiske Museum

¹⁴C-analyse

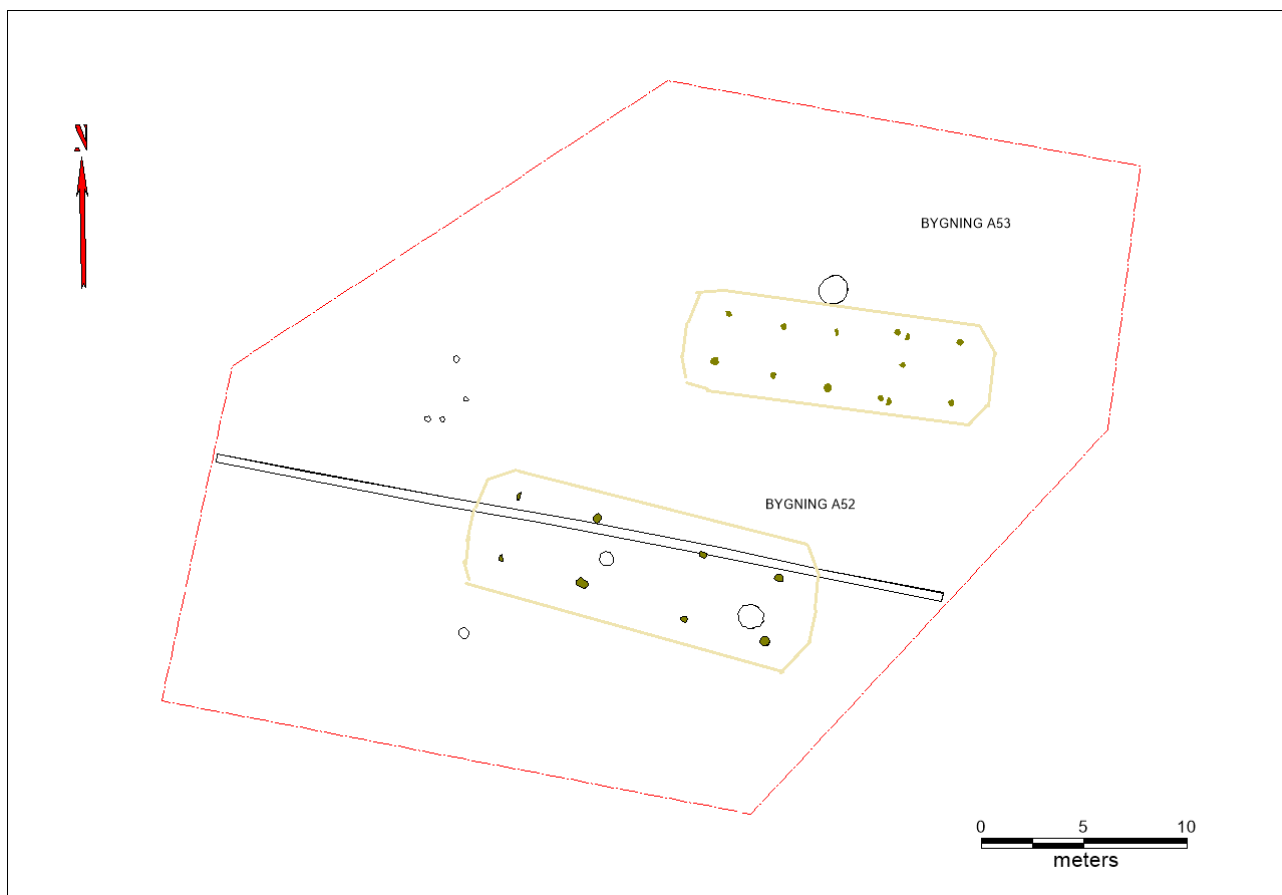
Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere organisk materiale, altså materiale fra mennesker, dyr og planter.

Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. ¹⁴C har de samme egenskaber som almindeligt kulstof (¹²C), men er radioaktivt. Når en organisme, fx et menneske dør, mindskes antallet af C-14 atomer i det døde menneske derefter langsomt, eller henfalder som det kaldes. Ved at måle den mængde af ¹⁴C, der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.

¹⁴C-analyserne udføres af fysikere, som modtager de materialer, der udvælges fra forkullet materiale - oftest fra makrofossil-analyser.

De to langhuse fra Vidalsvej er begge Kulstof-14-dateret, men der kunne kun anvendes materiale fra sammenlagt to prøver. Det vil sige at der foreligger én prøve fra hver bygning. Fra Bygning A52 foreligger en datering på overgangen mellem sten og bronzealder, 17-1800 f.Kr, mens der for Bygning A53 er fremkommet en bestemmelse indenfor en 500-årig periode mellem 500 f.kr. til år 0.

Ud fra vores erfaring om hustypologien og Bygning A52 og A53's indbyrdes beliggenhed er det sandsynligt, at der er en vis samtidighed og at de dateringsmæssig må kunne henføres til den sene del af bronzealderen og begyndelsen af den ældre jernalder, det vil sige årene omkring 500. f.Kr. I denne forbindelse må der derfor tages en del forbehold for Kulstof-14 dateringerne.

Figur 6. Oversigtsplan over udgravningsfeltet med grundridsene af de to langhuse fra Vidalsvej, kaldet Bygning A52 og A53. Den tværgående "bjælke" er nedgravningen efter en moderne drænslange.

Sammenfatning og perspektivering

På trods af at den arkæologiske udgravning kun afslørede enkelte fortidsminder, har den alligevel bidraget med interessante informationer. Tilstedeværelsen af bronzealderhusene samt de øvrige registreringer fra området viser, at området ikke kun har været et yndet sted at gravlægge sine afdøde i oldtiden. Området har også haft betydning i forhold til anlæggelsen af bopladser. De fundne fortidsminder, langhusene, kogegruberne viser, at området har været beboet i bronze- og angiveligt også jernalderen. Bopladsen er givetvis ikke afgrænset inden for anlægsarealet, men strækker sig formodentligt uden for dette, hvorfor der ved fremtidige anlægsarbejder vil være risiko for at påtræffe levn af arkæologisk interesse. Men med afslutning af udgravningerne ved Vidalsvej er det aktuelle område i første omgang frigivet til byggeri.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker:

Jørgen Jensen, **Danmarks Oldtid**, bind II, Bronzealder (2002).

Jørgen Jensen, **Danmarks Oldtid**, Bind III, Jernalder (2003).

Udgravningsdata

Vidalsvej, Svenstrup

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6901
- Fund & Fortidsminder: 120510 sb 149
- Kulturstyrelsen jnr. 18/00265
- Bygherre: Aalborg Kommune
- Undersøgt areal: 1000 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Museumsinspektør Lone Andersen
 - Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg

